

PAULA STRADIŅA BALVA 2024

DR.HIST. GUNTIS GERHARDS

Paula Stradiņa balva par starpdisciplināru medicīnas vēstures pētniecību piešķirta bioarheologam un vēstures zinātņu doktoram **Guntim Gerhardam**, kura zinātniskā darbība ietver medicīnas vēstures starpdisciplināru pētniecību līdztekus vēstures, arheoloģijas, bioloģiskās antropoloģijas un paleopatoloģijas izpētei.

Pamatojoties uz Latvijas teritorijā arheoloģiskajos izrakumos iegūto antropoloģisko materiālu, kas aptver laikposmu par pēdējiem deviņiem gadu tūkstošiem, Guntis Gerhards ir veicis nozīmīgus pētījumus par iedzīvotāju fizisko attīstību un izstrādājis metodiku cilvēka ķermeņa garuma rekonstrukcijai paleoantropoloģiskajā materiālā, kas var tikt izmantota, piemēram, arī tiesu medicīnā.

Paleopatoloģijā G. Gerhards pētījis ne tikai atsevišķu slimību vai traumu konstatācijas faktu, bet arī analizējis plašākā kontekstā to saistību ar konkrētās vietas iedzīvotāju dzīvesveidu, materiālo kultūru, ekonomiku, apkārtējo vidi, nodarbošanos, militāriem konfliktiem un medicīnisko palīdzību. Inovatīvu starpdisciplināru pieeju pētnieks realizējis Latvijas teritorijas dzelzs laikmeta un vikingu laikmeta izpētē, risinot jautājumus par iedzīvotāju dzīves kvalitāti, saslimstību, diētu, kā arī jautājumus saistībā ar dzimti, dzimumu, bioloģisko un sociālo statusu. Medicīnas vēsturē G. Gerhards veicis nozīmīgus pētījumus par infekcijas slimībām un epidēmijām Latvijas teritorijā viduslaikos un jaunajos laikos, sasaistot arheoloģiskajos izrakumos iegūtos datus ar rakstītajiem vēstures avotiem.

Nozīmīgs ir G. Gerharda ieguldījums bioarheoloģijas attīstībā un pētniecībā Latvijā, ieviešot jaunākos tehnoloģiskos risinājumus. Sadarbībā ar Latvijas Biomedicīnas pētījumu un studiju centru un vairākām ārvalstu universitāšu pētniecības laboratorijām viņš veicis pētījumus molekulārajā arheoloģijā, t.sk., dezoksiribonukleīnskābes (DNS) analīzi gan seno iedzīvotāju populācijās, gan infekcijas slimību izraisītāju, piemēram, tuberkulozes un mēra identifikācijā.

G. Gerhards ir vairāk nekā 150 zinātnisku publikāciju autors un līdzautors, sekmīgi vadījis vairākus fundamentālo un lietišķo pētījumu projektus Latvijā, līdzdarbojies valsts pētījumu programmu realizācijā, kā arī piedalījies starptautiskos pētījumos par Eiropas iedzīvotāju veselību un dzīves kvalitāti no vissenākajiem laikiem līdz mūsdienām. G. Gerhards ir arī Latvijas Zinātnes padomes eksperts vēsturē un arheoloģijā, viņš piedalās jauno zinātnieku ataudzē, vadot bakalaura, maģistra un promocijas darbus Latvijas Universitātē.

Latviešu ķirurgs, onkologs un medicīnas vēsturnieks Pauls Stradiņš (1896–1958) beidzis Kara medicīnas akadēmiju Petrogradā (1919). Pēc atgriešanās Latvijā 1923. gadā aktīvi darbojies zinātnē, mācību un praktiskās ārstniecības jomā. No 1934. gada profesors Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātē. 1946. gadā nodibinājis un vadījis ZA Bioloģijas un eksperimentālās medicīnas institūtu. Izveidojis un vadījis P. Stradiņa Valsts klīnisko slimnīcu. Ievērojami pētījumi par perifēro nervu ķirurģiju, vēža agrīno diagnostiku un Latvijas medicīnas vēsturi. Uz P. Stradiņa privāti savāktās medicīnas vēstures kolekcijas bāzes pēc tās atdāvinājuma valstij viņa vadībā Rīgā izveidots Medicīnas vēstures muzejs (MVM, 1957). Balvu piešķir medicīnas zinātnē un vēsturē, kā arī par ievērojamu zinātnisku veikumu praktiskajā ārstniecībā. Balva turpina MVM 1983. gadā iedibinātās Paula Stradiņa balvas tradīcijas. Kopš 1991. gada 14. novembra balvu piešķir kopīgi LZA un MVM, 2014. gadā pievienojoties arī Rīgas Stradiņa universitātei.